

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Скорук О.П., к. е. н., доцент
Вінницький державний аграрний університет

У статті висвітлено основні показники рівня і розвитку соціальної інфраструктури сільської місцевості Вінницької області. Дається аналіз державних заходів щодо відродження соціальної сфери та проблеми передачі її у комунальну власність територіальним громадам села.

Постановка проблеми. Ефективне господарювання на селі визначається багатьма складовими, однією з яких є соціальна інфраструктура. Як відомо, на соціальну інфраструктуру покладається завдання задоволення життєво необхідних потреб провідної продуктивної сили суспільства – людини, а через неї сприяти розвитку виробництва, в тому числі й аграрного. Але, чомусь завжди селянин розглядався як сільський трудівник, а його інтереси, життєві потреби, як людини, залишалися поза увагою.

Важливість даної соціально – економічної проблеми полягає в тому, що в умовах сучасного стану аграрної економіки держави наявність ефективно функціонуючої соціальної інфраструктури сільських територій є одним із визначальних факторів не лише соціальної стабільності, Але й ефективного господарювання. Відсутність структурних елементів даної інфраструктури в селах є причиною масового відтоку робочої сили в місто і, насамперед, найбільш енергійної і продуктивної частини суспільства – молоді.

Все більшими темпами зростає із села відтік працівників освіти, культури, працівників сфери медичного і побутового обслуговування. З року в рік спостерігається зменшення кількості медичних закладів і підприємств побутового обслуговування, відділень зв'язку, шкіл, і особливо дошкільних установ. Практично зупинилося будівництво об'єктів соціального призначення за рахунок господарства і житла для сільської молоді. Соціальна інфраструктура практично зруйнована, і заклади соціально-культурного призначення, що ще існують на сьогоднішній день, перебувають в умовах виживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на актуальність даної проблеми її дослідженням займалися ряд вчених пострадянського простору і вітчизняні економісти. Серед них: П.Т. Саблук, С.І., Бугуцький, М.Х. Пампуха, Б.Б. Юрчишин, І.В. Прокопа, М.К. Шепотько, Є.А. Вдовиченко, В.Г., Кочерга та інші.

Так, Б.М. Хомелянський, В.П. Красовський та інші автори дають визначення інфраструктури як комплексу допоміжних галузей, виробництв і видів (виробнича) та населення (соціальна) інфраструктури. Н.М. Вітренко в

своїх працях зазначає, що соціальна інфраструктура практично дублює поняття сфери послуг і сфери обслуговування[2].

Проблемам місця і ролі соціальної інфраструктури в розвинутій ринковій економіці серед зарубіжних економістів займалися: Т. Ганслі, А. Ельхансе, Д. Кларк, П. Самуельсон, Т. Лаксманен, А. Маршалл.

Ціль роботи. Враховуючи ряд проблем, які стоять перед нашою державою на шляху до розвитку і перебудови аграрного сектору та адаптації до європейських стандартів, нами була поставлена мета проаналізувати стан функціонування соціальної сфери села, дати оцінку її впливу на ефективність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області.

Виклад основного матеріалу. Нині переважна більшість об'єктів соціальної інфраструктури перебуває в руйнівному стані, не функціонує, або як такої в місцях проживання (сільська місцевість) взагалі не існує. Дошкільні заклади, бібліотеки, школи, клуби в сільських поселеннях не функціонують належним чином або закриваються. Йде процес "старіння" сільського населення, тобто зворотний процесу "омолодження", за рахунок міграції молоді з села в місто та зростання числа смертності.

Привертає увагу недостатність медичних закладів у сільській місцевості та територіально-просторова недоступність до них. Населення кожного четвертого сільського населеного пункту при захворюваності не має можливості своєчасно отримати необхідну лікарську допомогу. Загальна кількість сільських населених пунктів, що не мали лікарняних закладів, становила 9675, з них 38,7% знаходяться на відстані 3 км до найближчого населеного пункту, де такі установи є, кожний п'ятий — на відстані 3—5 і 5—10 км, а 21,5% — на відстані понад 10 км. На Вінниччині за період 1997 – 2007 років було створено лише 167 ліжок у лікарняних закладах, з них лише 45 у сільській місцевості (табл.1).

Але є і певні позитивні зрушення. У 2007 році у Вінницькій області фінансування охорони здоров'я, зросло більш як на 42%. Закуплено сучасного обладнання більше ніж на 8 млн. грн. Новою, технікою (майже на 5,8 млн.) укомплектували Вінницькі оздоровниці. Закуплено 15 санітарних автомобілів, 10 з них - для селян. Було виділено кошти з обласного бюджету для реконструкції лікарень. Вдалося зробити капітальний ремонт одного з відділень обласної лікарні імені Пирогова, обласної дитячої лікарні, онкологічного, туберкульозного, ендокринологічного диспансерів, Тульчинського дитячого санаторію і багатьох інших у районах.

Викликає занепокоєння і забезпечення сільської місцевості загальноосвітніми закладами і дошкільними закладами освіти. Через нестачу дошкільних закладів лише 6% дітей відвідує дошкільні заклади. Але за останні 15 років в країні зменшується кількість дитячих дошкільних закладів, а в діючих — зменшується кількість місць. Охоплення дітей постійними дошкільними закладами у сільській місцевості майже в 1,5 рази менше порівняно з міським рівнем. У сільській місцевості Вінницької області у 1997 році було створено лише 175 місць у дошкільних закладах і 90 місць – у 2000 році. У наступні роки – жодного.

Таблиця 1

Введення в експлуатацію об'єктів соціально-культурного призначення у сільській місцевості Вінницької області

Об'єкти соціально-культурного призначення	Роки					
	1997	2003	2004	2005	2006	2007
Загальноосвітні навчальні заклади, учнівських місць	692	40	738	526	-	50
Дошкільні заклади освіти, місць	175	90	-	-	-	-
Професійно-технічні навчальні заклади, учнівських місць	-	-	-	-	-	-
Лікарняні заклади, ліжок	45	-	-	-	-	-
Амбулаторно-поліклінічні заклади, відвідувань за зміну	130	-	-	-	-	-
Клуби і будинки культури, місць	30	-	-	-	-	-

Протягом 2007 року було докладено чимало зусиль для газифікації населених пунктів Вінницької області - введено в дію 1161 км газових мереж, що складає 102% до відповідного періоду 2006 року. Найбільше газових мереж споруджено в Жмеринському - 104,6 км; Немирівському - 83,8 км; Хмільницькому - 82,1 км; Козятинському районі - 74,9 км.

Зросли обсяги житлового будівництва в 14 районах області і містах Вінниці, Могилеві-Подільському, Ладижині та Жмеринці. Найкращі показники із введення житла в Бершадському - 18,1 тис. кв. м., Барському районах -14,1 тис. кв. м. У 2007 році на реалізацію соціальних програм будівництва житла для молодих сімей, військовослужбовців, звільнених в запас, індивідуального житлового будівництва на селі за Програмою „Власний дім” з державного бюджету та місцевих бюджетів направлено 13 млн. грн., що дало можливість кредитувати будівництво[3].

Таблиця 2

Бібліотеки, кіноустановки та заклади клубного типу у сільській місцевості Вінницької області

	1997р.	2002р.	2006р.	2007р.
Кількість масових та універсальних бібліотек	1199	995	921	905
Бібліотечний фонд, тис. примірників	14036,5	12961,6	12113,3	11835,9
Кількість кіноустановок	773	805	423	488
Кількість відвідувань кіносеансів за рік, тис.	1043,0	49,9	61,5	65,9
Кількість закладів клубного типу	1198	1106	1071	1062
в них місць	330,4	313,8	308,2	306,7

Важливою складовою соціальної інфраструктури села залишаються бібліотеки, кіноустановки, заклади клубного типу (табл.2).

Загальна картина є досить несприятливою, але поряд із цим впроваджується ряд заходів для відродження об'єктів культурного призначення.

Відродження соціальної інфраструктури є позитивним фактором, але найбільш складним, на нашу думку, є її утримання.

Соціальна інфраструктура села, як сукупність структурних елементів

Таблиця 3

Вплив питомої ваги об'єктів внутрішньогосподарської соціальної інфраструктури в основних засобах на ефективність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області

Валова продукція (в порівнянних цінах 2005 р)	Групи господарств та їх кількість в групі по питомій вазі об'єктів соціальної інфраструктури в основних засобах, %			В середньому по сукупності	Відхилення показників III групи від I групи (+,-)
	75	112	98		
	I група (до 7,5)	II група (7,5-15,5)	III група (понад 15,5)		
В середньому на 1 – го середньорічного працівника, тис. грн.:					
2005 р	4,6	5,1	5,8	5,2	+1,2
2006 р	5,7	2,4	6,8	4,9	+1,1
2007 р	6,1	7,6	7,9	7,2	+1,8
На 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:					
2005 р	44,6	52,7	49,6	48,9	+5
2006 р	52,8	61,4	57,8	57,3	+5
2007 р	58,5	63,8	60,2	60,8	+2
На 1 грн. основних виробничих фондів, грн.:					
2005 р	0,098	0,113	0,103	0,104	+0,005
2006 р	0,112	0,123	0,111	0,115	-0,001
2007 р	0,128	0,134	0,123	0,128	-0,005

Соціальна інфраструктура села, як сукупність структурних елементів сільського населення, покликана забезпечувати населення сіл належними умовами праці й відпочинку, створювати сприятливе, комфортне життєве середовище. В той же час за період ринкових перетворень в Україні в цілому та на Вінниччині зокрема, іаємо скорочення в сільській місцевості магазинів, закладів громадського харчування, дитячих садків і шкіл, будинків культури, лікувальних установ тощо. Багато із функціонуючих складових сільської інфраструктури села знаходяться в аварійному стані, оскільки в бюджетах населених пунктів відсутні достатні кошти на їх ремонт.

Аналізуючи зв'язок між розвитком соціальної інфраструктури і ефективністю господарювання сільськогосподарських підприємств Вінницької області було виявлено, що сільськогосподарські підприємства з низьким і дуже високим рівнем забезпеченості структурними елементами соціальної інфраструктури мають гірші результати господарської діяльності, ніж підприємства з раціональною їх забезпеченістю. Відповідно, коли присутній надлишок об'єктів соціальної інфраструктури, або їх не вистачає для нормальної життєдіяльності працівників сільського господарства – це призводить до зниження ефективності виробництва. Таким чином, найбільш високий рівень ефективності господарювання забезпечується за наявності питомої ваги 7,5 - 15,5% фондів соціальної інфраструктури в основних засобах

сільськогосподарських підприємств регіону, яка й буде раціональною межею останніх.

Висновки. Соціальна інфраструктура сільських поселень Вінницької області, як і держави загалом, знаходиться в руйнівному стані. Навчальні заклади, дошкільні заклади, бібліотеки, клуби на селі не функціонують належним чином або закриваються. Простежується тенденція зменшення кількості лікарняних закладів, об'єктів соціально-культурного призначення. Проблемою залишається питання передачі об'єктів сільської соціальної інфраструктури в комунальну власність територіальних громад. Державною і місцевою владою було вжито ряд заходів для покращення існуючої ситуації: у 2007 році у Вінницькій області фінансування охорони здоров'я, зросло більш як на 42%; закуплено сучасного обладнання більше ніж на 8 млн. грн., 15 санітарних автомобілів, 10 з них - для селян, Було докладено чимало зусиль для газифікації населених пунктів Вінницької області - введено в дію 1161 км газових мереж. У 2007 році на реалізацію соціальних програм будівництва житла на селі за Програмою „Власний дім” з державного бюджету та місцевих бюджетів направлено 13 млн. грн. Незважаючи на певні позитивні зрушення, питання відродження і утримання соціальної інфраструктури сільських поселень Вінницької області залишається нагальною проблемою.

Література:

1. Указ Президента України від 09.03.2000 року "Про деякі заходи щодо поліпшення умов господарювання недержавних сільськогосподарських підприємств"
2. Витренко Н.М. Соціальна інфраструктура України: оцінка рівня і перспектив розвитку / НАН України. – К.: Наук.думка, 1993. – С.8.
3. Єрмаков О.Ю., Крюковський А.М. Соціальна інфраструктура у розвитку сільських поселень // Економіка АПК. – 2007. - №1. – С.129-131.
4. Звіт голови обласної ради О.Домбровського за 2005 рік / „Вінничина” від 14 лютого 2006 року.
- 5.Рябоконт В.П. Українське село: стан і перспективи // Економіка АПК. – 2007. - №12. – С. 137-140.
5. Статистичний щорічник Вінничини. – 2007 р.